

BUCHAREST UNIVERSITY OF ECONOMIC STUDIES
The Faculty of International Business and Economics
The Department of Modern Languages and Business Communication of ASE
10th International Conference: Synergies in Communication (SiC)
Bucharest, Romania, 27-28 October 2022

**UTILIZAREA CORPUSURILOR LINGVISTICE PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA
CONȘTIENȚĂRII LINGVISTICE. CONFLUENȚE ȘI STRATURI
ETIMOLOGICE, INTERFERENȚE LEXICALE ȘI ROLUL LOR ÎN PREDAREA ȘI
ÎNVĂȚAREA LIMBII ROMÂNE ÎN MACEDONIA DE NORD**

USING LINGUISTIC CORPUSES TO ENHANCE PRAGMATIC AWARENESS IN
SECOND LANGUAGE ACQUISITION. ETYMOLOGICAL CONFLUENCES, STRATA
AND INTERFERENCES IN TEACHING AND LEARNING ROMANIAN
IN NORTH MACEDONIA

Nicolae STANCIU¹

Abstract

As well as other foreign languages learnt as second or third ones in universities, learning and teaching Romanian in Macedonia imply bridging, building and boosting vocabulary on etymological confluences, strata and lexical interferences, two main modalities to improving comprehension and to opening the gate to work with collocations and to understanding the grammar. While writing some dictionaries in connection with the language spoken in the area, mostly Albanian, Macedonian and Romanian we created a quite rich corpus of more than 50 000 headwords stratified in their meaning like basic, secondary and metaphorical and exemplified by collocations and phrases meant to clarify the differences. Beginning with identification of a rich stock of words either archaic, colloquial or international, belonging to different etymological strata found in the Balkan cultures and languages such as Thracian, Latin, Slavic and Turkic, this article aims at suggesting some concepts and methods in second language acquisition that apply to Romanian as a mandatory subject at the levels A1-A2 and B1-B2. Contrastive analysis, linguistic comparison, etymological confluences and strata, as well as lexical similarities, have proven to be the most successful in supporting the research assumption that etymology remains an hermeneutical tool for investigating words' history and meaning evolution, helps with understanding the deep meaning of words and phrases and contributes to the assessment of the role of a language in defining cultural ethnicity and identity.

Keywords: etymological confluences and strata; Balkan linguistic league; semantical changes; stylistical specialization, contrastive and comparative analysis, second language acquisition.

DOI: 10.24818/SIC/2022/03.03

1. Introducere: Macedoneana și româna ca limbi balcanice

Aparținând unui domeniu cultural și lingvistic care a stimulat interesul a numeroși antropologi, istorici și lingviști în ultimele secole de când regiunea cu contururi geografice variabile a Balcanilor a dobândit un nume de origine turcică, desemnând în fapt noțiunea de munte, limbile macedoneană și română împart cu vecinele lor dintr-o arie mai restrânsă (albaneza, bulgara, greaca, sârba, turca) sau

¹ Centrul de Analiză și Teorie a Discursului, Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați; Institutul Limbii Române, București; University „Ss. Cyril and Methodius” Skopje; nickstanciu@gmail.com.

mai extinsă (maghiara, slovacă, ucraineană) numeroase trăsături gramaticale și un bogat inventar de elemente lexicale aparținând unor straturi etimologice diferite. Relicte de substrat, elemente lexicale latine, cuvinte indo-europene (etichetate multă vreme ca elemente slave sau balcano-slavice în limba română), dar și un număr însemnat de cuvinte turcice sau otomane (Goțab 1959, Hristea 1982), precum și împrumuturi de dată relativ recentă (anglicisme, franțuzisme, italianisme) se regăsesc în toate limbile balcanice.

Ca un spațiu imaginar și unic (Todorova 1998; Jezernik, Mursić, Bratulović 2007), teritoriul fără granițe fixe, dar cu frontiere culturale nu foarte bine definite, deschis și extins spre culturi din ce în ce mai departe de al zonei Stara Zagora, tărâmul cu frontiere neclare al Balcanilor, cu un mix de civilizații, limbi și mentalități (Jezernik 1998, Curta 2020) poate fi analizat în contexte culturale și din perspective complementare. În primul rând, un context cultural-istoric balcanic (Mishkova 2007, 2012), ce nu poate neglija apariția, existența, influențele, dominația succesivă și dispariția unor imperii și a unor regate, precum și culturile, civilizațiile și limbile vorbite în timpuri străvechi de traci și iliri, de romani care au controlat peninsula până în secolul al VI-lea când se presupune că invazia slavilor a divizat românitatea balcanică, creând oazele de latinătate sud-dunăreană, de bizantini, de fondatorii Regatului Valahilor și al Bulgarilor (Lazăr 2018), urmate de dominația sau controlul Imperiului Otoman peste întreaga regiune și de formarea republicilor și a statelor moderne.

În al doilea rând, culturile balcanice conțin o mixtură interferențială și stratificată de religii, un folclor al regiunii, dar și elemente ale unei bucatării de interferență, o vestimentație asemănătoare și o largă varietate de concepte și cuvinte specifice unei mentalități colective. În al treilea rând, folclorul a jucat un rol esențial în formarea și dezvoltarea literaturilor naționale în țările din Balcani. Tradițiile orale păgâne și creștine au supraviețuit celor câtorva secole ale dominației otomane și au fost recuperate în literatură sub forma unor elemente lexicale reprezentative care au servit și ca elemente discursive specifice pentru identitatea națională în constructele etnice dezvoltate din secolul al XIX-lea sau începutul secolului al XX-lea până în prezent.

Prin urmare, limbile macedoneană și română ca părți componente ale „uniunii lingvistice balcanice” (Sanfeld 1930, 39, Rosetti 1986, 604) posedă un inventar lexical comun ori asemănător, rezultat din interacțiunea limbilor impuse de imperiile care au dominat regiunea Balcanilor de-a lungul timpului cu limbile și dialectele vorbite pe teritoriile actualelor state moderne. Într-o ordine cronologică, câteva limbi vorbite din antichitate până în prezent au lăsat urme în limbile moderne se pot enumera dialectele ilirian și tracian, romanitatea balcanică, slavismele și elementele turcice sau turcești ca cele mai relevante. „Confluențele etimologice” (Poruciuc 1998, 9), „convergențele, congruențele și interferențele lexicale” (Lindstedt 2014, 169) pot deveni un prim nivel de abordare a vocabularului în predarea limbii române ca limbă străină în Macedonia de Nord.

Scopul principal al acestui articol este de a sublinia bogăția și rolul elementelor lexicale comune limbilor macedoneană și română în construcția și rafinarea vocabularului, care ajută la o mai bună înțelegere a limbii române dintr-o perspectivă culturală și funcțional-cognitivă prin comparație cu limba maternă sau vorbită de majoritatea studenților care frecventează cursul facultativ de limba română sau sunt înscriși la nivelul licență, specializarea limba și literatura-franceză, limba și literatura română. Ca o alternativă la alcătuirea corpusului pe baza cooperării cu studenții de diferite etnicități (albaneză, macedoneană, sârbă) sau domenii de specializare academică (studenți înscriși la licență sau master la limbile de circulație internațională: engleză, germană, franceză, limbi slavice) am deschis două ateliere de scriere lexicografică și de traduceri literare. Prin aceste eforturi ale unei echipe mixte formate din studenți, cercetători și profesori corpusul se îmbogățește în fiecare zi cu noi itemi și diferite nuanțe de sens subliniate prin folosirea colocațiilor, expresiilor sau chiar a propozițiilor simple sau complexe.

2. Confluente și straturi etimologice pentru elementele lexicale comune limbilor macedoneană și română

2.1. Corpusul lexicografic și metodele de alcătuire a acestuia

În ultimele două decade, corpusurile lingvistice au dobândit o importanță și o influență semnificative în didactica limbilor străine. Sper ca acest articol să demonstreze beneficiile unui corpus lingvistic mixt, bilingual sau trilingual și să aducă noi oportunități de reflecție asupra importanței vocabularului privit dintr-o perspectivă triplă: didactică, discursivă și pragmatică. Unul dintre beneficiile creării unui asemenea corpus lingvistic este că autorii dictionarelor înregistrează exemple de limbă naturală autentică colecționate atât din dicționare, lucrări de literatură, cât și din vorbirea curentă (în principal, conversații cu studenții și alți vorbitori nativi, limbajul media: presa scrisă și audio-vizuală. Corpusurile lingvistice reprezintă în fapt “studiul limbii pe baza unor exemple din uzul curent” (McEnery&Wilson 2001, 1). Alcătuirea corpusului implică colectarea și asamblarea unui număr semnificativ de mostre de limbă vorbită și scrisă potrivit unui set de criterii prestabilite. Aceste texte sunt într-o primă fază stocate în versiune electronică, prelucrate și editate sub forma unor articole și dicționare tematice, dar cel mai important aspect al cercetării îl reprezintă circulația și evoluția unităților lexicale de orice fel (cuvinte, îmbinări, expresii) sub cel puțin trei aspecte esențiale: a) identificarea etimonului prin documentarea istorico-lingvistică a evoluției cuvintelor; b) inventarierea a cel puțin trei tipuri de sens (de bază, secundar, abstract-metaforic) și stabilirea unor linii de continuitate semantică prin decodarea mecanismelor de metaforizare și deviere stilistică; c) explicarea celor trei tipuri de sens prin contexte clare și extinse de tipul colocațiilor, expresiilor sau chiar al propozițiilor.

Rezultatele unui asemenea proces de creare și de stocare a unităților lexicale permite cercetarea similarităților lexicale și gramaticale, precum și asimilarea naturală a limbii române prin analiză contrastivă, comparație și incursiuni etimologice și discursiv-pragmatice în istoria cuvintelor. Un alt beneficiu al creării și cercetării unui corpus lingvistic este “posibilitatea explicării, a exemplificării și a interpretării tiparelor lingvistice comune rezultate din analiza cantitativă ” (Biber et al., 1998, 5). În legătură cu didactica limbii române, mai exact practica predării și a învățării acestei limbi de către străini, studiile generate până acum de cercetarea parțială a corpusului au revelat o frecvență nepotrivire a componentelor de învățare prezente în manualele de limbă română pentru străini și limba naturală, vie, evolutivă și expresivă utilizată în vorbirea curentă, în media și în literatura artistică.

În concepția unor istorici ai limbii și pragmaticieni „analiza discursului și pragmatica reprezintă studiul limbii din punctul de vedere al utilizatorului, în special cu referire la alegerile pe care acesta le face în context, precum și a constrângerilor pe care acesta le resimte în timpul folosirii limbii ca element de interacțiune sociale, precum și efectele pe care limba le generează asupra altor participanți în actul de comunicare”(Crystal 1985, 240). Cu alte cuvinte, discursul și pragmatica pot fi interpretate ca studiul modalităților prin care vorbitorii și scriitorii pot să-și atingă cu succes țintele de comunicare, „să facă lucruri prin cuvinte în vreme ce construiesc relații sociale cu alți participanți la actul de comunicare” (Austin 1975; Leech 1983; Crystal 1985). În acest sens, noțiunea de context joacă un rol esențial în ceea ce s-ar putea numi diferențierea situațională a sensului, dar și în stabilirea multiplelor fațete culturale, sociale și discursive folosite de participanții în actul de comunicare pentru a împărtăși idei. Corpusurile lingvistice permit comparația și analiza contrastivă, inclusiv a erorilor, cu scopuri clar definite și conștientizate suficient de studenți: diferențierea sensului și justificarea alegerilor pragmatice ale unui vorbitor de limbă naturală la niveluri diferite de înregistrare, de cercetare și de interpretare, dar și o modalitate de urmărire a circulației și evoluției cuvintelor în formă și sens între dialectele aromân și meglenoromân, limba macedoneană și limba română. Referitor la învățarea și predarea limbii române, asimilarea corectă a vocabularului și a structurilor limbii române prin comparație cu limba maternă sau dialectele vorbite în Macedonia de Nord ajută la ceea ce studiile moderne de lingvistică numesc „competență pragmatică” (Kasper 1997), vizibilă în capacitatea studentului ca utilizator de limbaj de a achiziționa un număr suficient de contexte lingvistice și de a-și adapta discursul la contextul performativ de utilizarea limbii prin alegerea potrivită a sensului. De

aceea, principalul beneficiu al unui corpus lingvistic este că oferă atât profesorilor, cât și studenților o sumă de posibilități, o mare varietate de contexte, mostre autentice de limbă scrisă și/sau vorbită, care îi ajută să aleagă expresiile și propozițiile potrivite contextului pentru a transmite informație relevantă celorlalți participanți la comunicare și pentru a dovedi în mod natural achiziționarea unor competențe pragmatice reale.

Pornind de la premisa că limbile sunt rezultatul interacțiunii culturale sociale (Alexe 2021, 43), contextualizarea lexicului comun limbilor macedoneană și română se realizează prin câteva mijloace complementare: incursiunile etimologice, comparația matricelor semantice, inclusiv sensurile de bază, sensurile secundare și cele metaforice și construcția de îmbinări de cuvinte (expresii, grupuri sintactice verb + prepoziție, locuțiuni). Vocabularul comun limbilor macedoneană și română poate fi explicat din punct de vedere etimologic ca aparținând câtorva straturi care se succed în evoluția limbilor naturale și care uneori prezintă interferențe și suprapuneri rezultate mai rar din elemente de continuitate lingvistică, precum preluarea unui termen care are un anumit prestigiu cultural, dar cel mai adesea motivate de circulația cuvintelor ca modalități de codificare conceptuală și mijloace lingvistice asemănătoare.

2.2. *Corpusul de elemente lexicale comune limbilor macedoneană și română. Origini, interferențe și stratificare etimologică*

Deși se acreditează ideea că liniile de confluență etimologică aparțin tradiției (Tomici 1986, 29), în evoluția lingvistică lexicul celor două limbi rămâne cel mai permeabil și numeroase cuvinte noi au fost împrumutate în ultimele decade, păstrând trăsăturile accentuale ale limbii de origine. Când învățăm o limbă putem face greșeli, pentru că suntem influențați de limba maternă și acestea pot fi descoperite în pronunțare și accentuare, gramatică sau alte niveluri ale limbii, cum ar fi formarea cuvintelor, toate reunite sub conceptul de „interferență lingvistică” (engl. *linguistic interference*) (Johansson 2008, 9). Ca o sugestie didactică în procesul învățării lexicului românesc explicarea tiparelor accentuale ale limbii române, deoarece acestea nu corespund cu cele ale limbii materne: dacă în macedoneană cuvintele arhaice sunt accentuate în general pe prima silabă, neologismele păstrează accentul ca în limba de origine. Identificarea dificultăților în înțelegerea limbii în întregul ei, explicarea greșelilor și motivarea studenților în direcția acceptării ideii că se poate învăța din greșeli dacă acestea nu sunt transformate într-o traumă psihologică pot fi de ajutor în îmbunătățirea materialelor de învățare.

Separarea unor straturi etimologice din corpusul creat de echipa comună formată din studenți, cercetători și profesori reprezintă doar un experiment de cercetare și didactic motivat de prezența masivă atât a cuvintelor vechi, cât și a neologismelor împrumutate din limbile indo-europene de-a lungul istoriei și evoluției celor două limbi, presupuse a se fi aflat în contact și a fi schimbat pe canale culturale cuvinte, structuri sintactice și expresii care denotă modalități similare de reprezentare a lumii în cele două limbi. Dacă sensurile de bază sunt mai ușor analizabile, sensurile deviate secundare sau metaforice permit observarea a multiple schimbări datorate calchierilor sau evoluției diferite ale etimoanelor într-un context local sau în cel al limbilor naționale moderne.

Deși numeroase concepte legate de eroism, magie, nume de plante au fost considerate ca provenind din dialectele ilirice și trace, numărul cuvintelor care pot fi considerate ca aparținând acestui substrat arhaic este redus, principala motivație a acestei situații găsindu-se în lipsa textelor sau a inscripțiilor care să dovedească funcționarea acestor limbi și, prin urmare, imposibilitatea explicării împrumutului din alte limbi. Problema substratului comun româno-albanez, ca urmare a unui posibil contact lingvistic în atichitatea preromană rămâne până astăzi un subiect controversat, chiar dacă numărul lingviștilor care s-au aplecat asupra problemei este numeros. Comparația cu dialectele sud-dunărene ale limbii române, vorbite în Macedonia de Nord (aromân și meglenoromân) poate aduce puțină lumină asupra subiectului, deoarece au fost semnalate mai multe coincidențe lexicale între română și albaneză, considerate ca aparținând substratului comun: *abur, baci, barză, brad, brâu, a (se) bucura, bunget, buză, căciulă, cătun, ceafă, cioc, copac, copil, curpen, gălbează, ghimpe, groapă, grumaz, gușă, mal, măgură, moș, năpârcă, pârâu, sterp, șale, țap, țarc, viezure*. Aceste puține elemente

lexicale identice ca formă și sens au fost analizate și reanalizate de-a lungul timpului, dar rămân încă subiect al supozițiilor lingvistice și al controverselor deopotrivă (Kopitar, 1829, 59-106; Miklosich, 1862, 1-70; Treimer, 1914, 387; Cihac, 1879; Hasdeu, 1876, 4; Russu, 1970; Brâncuș, 2002; Atanasov, 2007a, 5-17; Ungureanu, 2019, 349-362; Alexe, 2021, 146-208). Mai multe articole și cărți pe tema substratului comun româno-albanez subliniază că există câteva relice balcanice, precum *codru*, *stăpân* (Kaluzhskaja, 2001, 72, 154) comune limbilor albaneză, bulgară, macedoneană, română, dar prezente cu sensuri similare și în dialectul meglenoromân (Atanasov 2023, 175, 875). Neavând texte scrise sau inscripții, discuțiile despre dialectele ilir și tracice rămân subiecte controversate și doar obiectul supozițiilor lingvistice.

Romanitatea sau chiar românitățile balcanice este destul de bine reprezentată în limbile macedoneană, mai ales prin conexiunile dintre dialectele sud-dunărene ale limbii române (aromâna și meglenoromâna) și varianta nord-dunăreană, adică dacoromâna. Multe elemente lexicale cu circulație regională sau supraviețuind în dimensiune arhaică în ambele variante (limba macedoneană și dialectele aromân și meglenoromân vorbite în Macedonia de Nord) reprezintă elemente de romanitate presupuse a fi fost împrumutate de către limba majoritară. Printre cele mai importante elemente lexicale latinești presupuse a fi supraviețuit în formă asemănătoare în limbile macedoneană și română sunt *batan*, *câmură*, *căpăstru*, *cane*, *cărare*, *coardă*, *colastră*, *cheptar/pieptar*, *fașă*, *fund*, *lapte*, *limbă*, *masă*, *măsură*, *nun*, *pâine*, *perciune*, *plagă*, *po(a)rtă*, *prună*, *sac*, *turmă*. În domeniile antroponimiei (*Barbut*, *Dracul*, *Negre*) și al toponimiei (*Cămeșă*, *Furca*, *Piru*, *Ursa*) forme identice sau similare celor românești apar cu frecvență relativ redusă (Nastev, 1998, 54; Atanasov, 1993, 112-113), dar au un mare potențial de metaforizare similar elementelor de substrat balcanic (*codru*, *stăpân*) conservate cu o varietate de sensuri în albaneză, macedoneană, bulgară și română. Alte câteva cuvinte de origine latină comune limbilor macedoneană și română sunt considerate reminiscențe ale latinității balcanice (de exemplu: *altar*, *breviar*, *cântar*, *clisură*, *colindă*, *oțet*, *țar*) și doar un termen (*ralo- raliță*, *rariță*) se pare că a trecut din latină în slavona bisericească și a fost moștenit în limba română și în limba macedoneană în forme asemănătoare marcate de schimbările fonetice regulate (Derksen, 2008, 335; Poruciuc, 2014, 114-137). În schimb, împrumuturile din limbile franceză, italiană, spaniolă, sunt mult mai numeroase și includ atât cuvinte din latina târzie sau chiar din alte limbi romanice (*autor*, *alibi*, *alianță*, *mașinație*, *maturitate*, *meditație*, *ministru*, *notă*, *normă*, *original*, *a prefera*, *principiu*, *redactor*, *a reacționa*, *secundă*, *seminar*, *sector*, *viziune*, *vulgar*).

Ceea ce se numește fondul slav al limbilor macedoneană și română, evaluat la peste câteva mii de unități lexicale, corespunde în general limbilor indo-europene, după cum s-a demonstrat magistral în articole și studii de dată recentă. De aceea termeni clasificați și etichetați ca slavisme românești: *agudă*, *babă*, *baltă*, *brazdă*, *caznă*, *a cerni*, *a citi*, *cocoș*, *coasă*, *daltă*, *duh*, *glină*, *a glumi*, *grămadă*, *lopată*, *ostrov*, *a pluti*, *a rodi*, *silă*, *sită*, *slab*, *slavă*, *stog*, *slugă*, *uliță*, *vadră*, *vreme*, *zare*, *zvon*, *zdrobi* sunt, de fapt, elemente lexicale indo-europene (Derksen 2008) moștenite de limbile slave din Balcani și de limba română deopotrivă (Stanciu 2021). Subiect al multor controverse, moștenirea culturală și lingvistică slavă aproximată la 20 % din lexicul de bază conține, în linii generale, elemente culturale și lingvistice prezente în multe alte limbi indo-europene. Deoarece nu există dovezi arheologice și izvoare istorice ale conviețuirii dintre populația romanizată de la nordul Dunării și slavii care se presupune că au trecut, au poposit și s-au sedentarizat în Dobrogea și poate Valahia, în ultimul deceniu prevalează ideea că interacțiunile culturale și lingvistice dintre cele două grupuri etnice au lăsat urme indo-europene în ambele tipuri de culturi. Cele mai puternice contraargumente în această privință au fost formulate de istorici (Curta 1994; 2007) și de lingviști indo-europeni (Derksen 2008) care au demonstrat că influența slavă asupra culturii române este doar un construct identitar sau un mit etnic perpetuat din motive academice și ideologice.

Primele traduceri ale cărților sfinte au îmbogățit limbile macedoneană și română cu termeni de origine greacă ce au supraviețuit în limbajul religios. Printre cele mai importante rămân *anafură*, *anatemă*, *anghel*, *apostol*, *arhiereu*, *diavol*, *evanghelie*, *episcop*, *egumen*, *icoană*, *călugăr*, *candelă*, *canon*, *litanie*, *liturghie*, *mânăstire*, *parastas*, *prescură*, *psalm*, *tămâie*. În plus, elementele lexicale de origine grecească au supraviețuit în mai toate limbile europene acoperind variate domenii, cum ar fi părțile corpului omenesc (*stomac*), boli și medicamente (*gargară*, *hernie*), părți ale casei și ustensile (*cămin*,

colibă, temelie, cadă, lighean), plante (*caranfil, dafin, orez, piper, praz*), cuvinte din alte domenii (*dascăl, ghips, livadă, mistrie, școală*).

Deși Macedonia se învecinează cu Grecia, în perioada de standardizare a limbii moderne macedonene, marcată de separarea de fosta Iugoslavie, mulți termeni de origine sârbă au fost înlocuiți cu elemente lexicale turcești, ceea ce oferă o altă perspectivă de conectare a celor două limbi. Rezultatul împrumuturilor masive din ultima vreme a generat crearea de dublete sau chiar de triplete etimologice corespunzând limbilor și dialectelor de contact. Ca rezultat, un termen slav, unul grecesc, unul romanic și unul turcesc coexistă în limbajul curent și sunt selectați de utilizatorii limbii macedonene în funcție de valoarea afectivă sau expresivă impusă de context. Limbile română și macedoneană au în comun un număr impresionant de elemente turcice prezente și în cumană, pecenegă și tătară, dar și otomane, preluate din turca osmanlăie (Hristea, 1982, 143-170). Câteva denumiri de plante și flori sunt conservate în formă și sens identice în limbile macedoneană și română, undele cu origine arabică sau persană, păstrate și în farsi, limba vorbită astăzi în Iran. Denumiri generice de pepeni mac. *бостан*, inclusiv denumind dovlecii- rom. *bostan, bostănărie* sau metaforic agresiv și nepoliticos substituit pentru cap (*Nu vă/ne/mă duce bostanul!*), mac. *шафран* –rom . *șofran* (cu toate derivatele), mac. *лале* - rom. *lalea* (din limba persană), mac. *каранфил*- rom. *caranfil* (din limba greacă), mac. *јоргован* – rom. *jorgovan*/ la concurență cu *brândușă* (Poruciuc 2011) < pers. *erguvan* sau mac. *тутун* –rom. *tutun* <tc. *tütün*, mac. *карбуз* < tc. *karbuz*, rom./rus. *harbuz*. Unele cuvinte cu valoare adjectivală în turcă și macedoneană ca (mac. *чурук* < tc. *çürük*) cu sensul „fruct stricat” au devenit în română substantive cu sens peiorativ încadrate la genul neutru: *ciuruc-uri* „lucru lipsit de valoare, om vrednic de dispreț”. Câteva nume de păsări domestice ca mac. *быбул*<tc. *bübül*, rom. *bibilică*, dar și de animale sălbatice sau insecte (*cârcâiac*); mac. *арслан*< rom. *Aslan* „leu”, *bursuc, kaplan* „tigr” au fost recuperate în antroponimia românească și universală internațională, pe când mac. *apan* „cal negru” <tc. *arap*, rom. *harap* a dobândit valori metaforice oximoronice multiple în numele personajului și al poveștii omonime ale lui Ion Creangă. Reminiscențe sau reverberații ale cultului indo-european al calului pot fi regăsite și în culturile non-indoeuropene turcice. La nivel lexical, macedoneana și româna păstrează un termen arhaic care conservă sensul metaforic: mac. *бедевуја* – tc. *bedevi at* , rom. *bidiviu* „cal tânăr, iute și frumos”, mac. *ерзеле*<tc. *ergele* (persian), rom. *herghelie*. Piese de harnașament și ocupațiile referitoare la comerțul cu cai sunt puțin numeroase, dar foarte sugestive: mac. *колан*- rom. *colan* cu un transfer al destinatarului: salbă sau curea/cingătoare împodobită, purtată de obicei de femei.

Alte câmpuri lexicale și semantice, cum ar fi: părți ale casei și ustensile (*cazan, geam, ogeac, tipsie*), băuturi și mâncăruri (*baclava, ciorbă, pită, pătlăgea, salep, sarma*), comerț, finanțe, impozite (*bazar, friman, hazna, mușteriu, peșcheș*), îmbrăcăminte (*ciorap, ciznă, ilic, fes, șalvari*), comportamente, profesii și ranguri administrative și sociale (*agă, becher, caimacam, calfă, ceauș, cioban, cirac, fustangiu, haiduc, hamal, zapciu*), termeni abstracti (*habar, hatâr, rahat*). Numeroase alte cuvinte din terminologia agriculturii sau comerțului s-au păstrat în ambele limbi probabil ca rezultat al conviețuirii îndelungate și a unei puternice influențe lexicale otomane: mac. *амбар*-rom. *hambar*, mac. *беpekem* „belșug, recoltă bogată” a devenit română nu doar nume cu sens concret și figurat (om viclean), dar și adverb de cantitate (avem timp *berechet*), mac. *ока* < tc. *oka*, rom . *oca(u)a* a intrat în româna contemporană prin literatură (*Ocaua lui Cuza*), sau prin expresia „ a prinde cu ocaua mică” mac. *кысуп* funcționează în limba macedoneană cu două sensuri, precum „defect și rest și apare reminiscent într-o frază cu sens metaforic *fără cusur*.

Multe cuvinte internaționale, împrumuturi din limbile moderne sunt folosite în variantele moderne ale macedonenei și ale românei, cum ar fi elemente englezești (*bikini, bifteck derby, film, hit, ligă, manager, meeting, pamflet, parking, picnic, ring, rundă, sendvici, show, smoking, snob, spot, stress, termită, tobogan*), franțuzești (*lustră, mascaradă, mască, mascotă, matrită, mașină, medalion, rampă, rendez-vous* (Poposka, Atanasov, 2007), germanice (*kitsch, ratchet, vals*), italiene (*balcon, canțonetă, ducat, fregată, mistrie, pastel, redactor, schiță, solist, solfegiu, sonet, ștafetă, valută, voltă*) (Foulon - Hristova, 1998, 15-21).

3. Concluzii

În acest articol am abordat problema posibilității de a crește conștientizarea lingvistică prin cultivarea abilităților de a crea corpusuri și am pus în relație didactica limbii române ca limbă străină cu componenta psihologică a motivării studentului. În vreme ce pragmatica a câștigat foarte mult teren în studiile de lingvistică și în programele filologice de la universitățile din străinătate, didactica limbii române ca limbă străină a rămas rezervată în privința abordării pragmatice a predării-învățării și a posibilităților de a stimula conștientizarea lingvistică pentru a avea studenți motivați și interesați de învățarea limbii române.

Evoluția tehnologiei digitale și a programelor de computer a condus la posibilități multiple de organizare și de stocare a informației lingvistice, dar multe idei inovatoare rămân la nivelul experimentelor individuale sau uitate în paginile unor jurnale academice. Pragmatica și crearea de corpusuri lingvistice angajează studenții, cercetătorii și profesorii în alte forme de predare-învățare a limbilor străine. Diversificarea metodelor de predare și implicare a studenților străini în crearea unui parcurs didactic și de cercetare atractiv devin premise foarte importante ale unor proiecte lexicografice și de traduceri care pot ajuta la învățarea profundă a limbii române și la creșterea motivației.

Corpusul lexical rezultat din analiza comparativ-contrastivă constituie baza înțelegerii textelor mai simple sau mai complexe ajungând până la nivelurile B1-B2. Conexiunile etimologice și urmărirea cuvintelor în evoluția lor prin determinarea etimonului în limba de origine și a schimbărilor pe care acesta le suferă potrivit unor legi fonetice specifice ale familiilor lingvistice. Dacă schimbările fonetice au caracter regulat, încadrarea substantivelor în genuri înregistrează numeroase divergențe prin încadrarea unor cuvinte la genul masculin în limba macedoneană, dar la genul feminin în limba română. La nivelul formării cuvintelor sufixele de origine turcică predomină în derivarea numelor, iar cele indo-europene în special în flexiunea verbală. Analiza contrastivă permite construcția treptată a lexicului și rafinarea acestuia prin folosirea în sintagme și prin analiza structurii morfematice și a procedeelelor de formare a cuvintelor (derivare, compunere, schimbarea valorii gramaticale).

Favorizând înțelegerea profundă a lexicului, incursiunile etimologice permit o abordare graduală a vocabularului ca factor reprezentativ al învățării limbii alături de gramatică. Integrarea elementelor lexicale în clase semantice și folosirea acestora ca modalități de reprezentare a realității în limbaj prin cadre funcțional-cognitive, precum și urmărirea proceselor de abstractizare și metaforizare ajută la îmbogățirea competențelor culturale ale studentului interesat de învățarea limbii române atât prin conversație, cât și prin lectura textelor funcționale aparținând unor registre stilistice diferite.

Referințe și bibliografie

- Alexe, D. 2021: *Dacopatia și alte rătăciri românești*, București: Humanitas.
- Atanasov, P. 1993: 'Les emprunts latins en macédonien'. *Cahiers balkaniques*, 19, INALCO, 109-114.
- Atanasov, P. 2007: 'La romanité nord et sud-danubienne et ses rapports avec l'albanais'. *Contributions to Section of Linguistic and Literary Sciences*, Skopje, XXXII, 1, 5-17.
- Atanasov, P. 2023: *Dicționarul dialectului meglenoromân actual*. București: Editura Academiei Române.
- Austin, J. L. 1975: *How to Do Things with Words*, Harvard University Press; 2nd edition.
- Biber, D., S. Conrad and R. Reppen 1998: *Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bonelli, L. 1894: Elementi italiani nel turco e elementi turchi nel l'italiano' in Oriente, *Roma*, 178-196.
- Brâncuș, G. 2002 : *Introducere în istoria limbii române*, București : Editura Fundației România de Măine.

- Cihac, A.1879 : *Dictionnaire d'etymologie daco-romane. Eléments slave, magyares, turcs, grecs-moderne et albanais*, Francfort : St. Goar.
- Crystal, D. (1985): *A Dictionary of Linguistics and Phonetics* (2nd edition). Oxford: Blackwell.
- Curta, F. 1994: 'The Changing Image of the Early Slavs in the Romanian Historiography. A Critical Survey' in *Revue des Etudes Sud-Est Européenes*, XXXII, 1-2, pp. 129-142.
- Curta, F. 2007: *The Making of the Slavs*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Curta, F. 2020: 'Migration in the Archaeology of Southeastern Europe in the Early Middle Ages. Some Comments on the Current State of Research', Cambridge: Cambridge University Press, pp.101-128.
- Derksen, R. 2008: *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*, Boston and Leiden: Brill.
- Foulon-Hristova, J. 1995: *Grammaire pratique du macédonien*, Paris: Langues de Monde
- Gołab, Z. 1959: 'The Influence of Turkish upon Macedonian Slavonic Dialects' in *Folia Orientalia*, L, 26-45
- Hasdeu, B.P. 1876: *Columna lui Traian*, 4.
- Hristea, Th. (coord.) 1982: *Sinteze de limba română* (ediția a III-a), București: Albatros.
- Jezernik, B. 1998: *Dežela, kjer je vse narobe. Prispevki k etnologiji Balkana*, Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, Zbirka Sophia, 2.
- Jezernik, B.; Mursič, R.; Bratulovič, A. 2007: *Europe and its Other. Notes on the Balkans*', Ljubljana: Faculty of Arts, Department of Ethnology and Cultural Anthropology.
- Johanson, S. 2008: *Contrastive analysis and learning language. A corpus-based approach*, Oslo: University of Oslo.
- Kaluzhskaja, I. A. 2001 : *Paleobalkanske relikty v sovremenyh balkanskih jazykah*, Moskva : Indrik.
- Kasper, G. 1997: "Can pragmatic competence be taught?" (NetWork #6). URL: www.nflrc.hawaii.edu/NetWorks/NW06/. Honolulu: Second Language Teaching and Curriculum Centre, University of Hawai'i.
- Kopitar, J. B. 1829: 'Albanische, Walachische und Bulgarische Sprache'. *Jahrbücher der Literatur*, XLVI, Wien, pp. 59-106.
- Lazăr, G. 2018: *Civilizația Țaratului Asăneștilor*, Iași: TipoMoldova.
- Leech, G. 1983: *Principles of Pragmatics*. London: Longman.
- Lindstedt, J. 2014: 'Balkan Slavic and Balkan Romance: From congruence to convergence' in Juliane Besters-Dilger, Cynthia Derkmar, Stefan Pfändu & Achim Rabus (Eds.) *Congruence in Contact-induced Language Change: Language Families, Typological Resemblance and Perceived Similarities*, Berlin-Boston: De Gruyter, pp. 168-183
- McEnery, T. and A. Wilson 2001: *Corpus Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Miklosich, F. 1862: *Romunische Untersuchungen. I. Istro-und-macedo-rumunische Sprachdenkmahler*, Wien: In Commission bei Carl Gerald's Sochen.
- Mishkova, D. 2010: 'What is in Balkan History? Spaces and Scales in the Tradition of Southeast-European Studies'. *South-Eastern Europe*, 34, pp.55-86.
- Mishkova, D. 2012 : The Balkans as an Idée Force. Scholarly Projections on the Balkans Cultural Area''. *Civilisations. Revues internationale d'anthropologie et de science humaine*, 60-2, pp. 39-64.
- Nastev, B. 1998: *Aromanski studii. Prilozi kon balkanistika*, Skopje: Ogledalo.
- Poposki, A & Atanasov, P. 2007: *Dictionnaire macédonien-français*, Skopje: Jugoreklam
- Poruciuc, A. 1998: *Confluente și etimologii*, Iași: Polirom.
- Poruciuc, A. 2011: 'The Old Germanisms of East Romance. Romanian *ateja* 'to dress up' and *brândușă* 'crocus', confirmed by West Romance cognates' in *JIERS*, 39, pp. 304-356.
- Poruciuc, A. 2014: 'Un termen latinesc care a supraviețuit în slavona bisericească', *Colocviile de Lingvistică ale Academiei Române*, București: Editura Academiei, pp. 114-136.
- Rosetti, Al. 1986 : „Considerații asupra<<uniunii lingvistice>>balkanice” in *Istoria limbii române*, București: Editura Științifică, pp. 601–604.
- Sandfeld, Christian 1930: *Linguistique balkanique*, Paris: Klincksieck.
- Stanciu, N. 2021: 'From a Wolen Curl to a Powerful (Emotional) Wave. An Incursion into the Etymology and Development of a Romanian Toponym: *Volna*'. *Across Cultures-Intercultural Communication in a Borderless World. A Comprehensive Review of Societal Studies*, 3 (4), 73-83.
- Todorova, M. 1997: *Imagining the Balkans*, New York and Oxford: Oxford University Press.

- Tomici, M. 1986: *Dicționar român-macedonean*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Treimer, C. 1914: ‚Albanisch und Rumänisch‘. *Zeitschrift für Romanische Philologie*, Halle, XXXVIII, p.387
- Ungureanu, D. 2019: ‚Cât din substratul lexical al limbii române este dacic?‘. *Analele Banatului*, S.N., Arheologie-Istorie, XXVII, 349-362.

The author

Dr. Nicolae Stanciu, Associate Researcher to Center of Theory and Practice of Discourse at University ‚Lower Danube‘, Galați, România. He holds a Ph.D. in linguistics with a thesis on *Syntax and Semantics of Verbal Group in Popular Spoken Daco-Romanian* based on dialectal texts. Since 2007 has been working as a lecturer of Romanian studies for the Institute of Romanian Language, Bucharest. He taught Romanian language, culture, and civilization as well as literature for foreigners in Slovenia, Serbia, Kazakhstan and now he is teaching the same subjects in North Macedonia at the University ‚Ss. Cyril and Methodius‘ of Skopje. He published some books and more than 70 articles on Balkan folklore, cultural anthropology (the role of languages in defining ethnicities) ethnicities, gender studies, literature, mythology, second language acquisition.